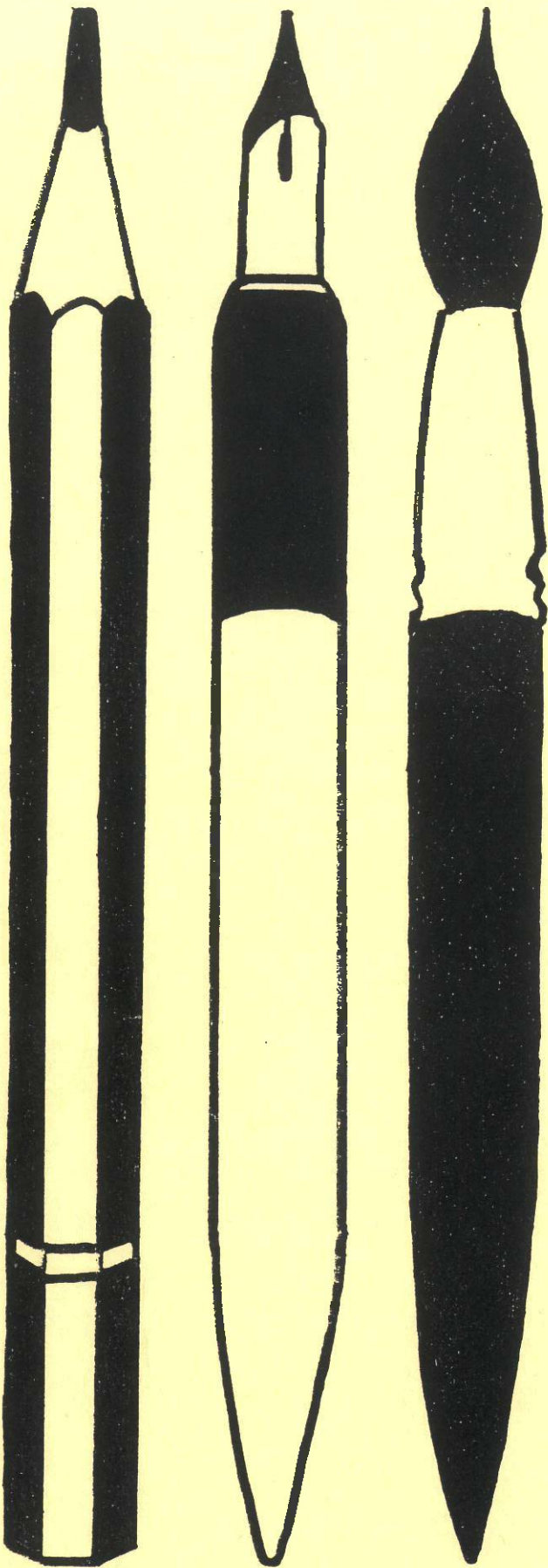

a.

José G. Ramos i Jordi Caja

JORNADA DE PLÀSTICA

SEMINARI PERMANENT
D'EDUCACIÓ PLÀSTICA
10 de novembre de 1990

SANT FELIU DE LLOBREGAT

Índex

Introducció <i>Montserrat Correig</i>	2
Ponència La formació permanent del professorat. <i>Francesc Imbernon</i>	3
Comunicacions Programació de Plàstica al Cicle Mig (3r. i 4t.) al CP Canigó de Sant Just Desvern. <i>M. Concepción Andreu, M. Lluïsa Bosch, Carmen Capó i Ana Castillón.</i>	14
Organització i desenvolupament del Seminari de Plàstica de Sant Joan Despí. <i>Teresa Álvarez.</i>	17
L'educació artística com a llenguatge a partir d'una metodologia de tallers. <i>Montserrat Cosidó i Tonia Burguesa.</i>	22
La Plàstica a l'escola. <i>Antón Gurí.</i>	25
Taula rodona	26
Cloenda Quina importància ha de tenir l'Àrea d'Educació Visual i	
La Plàstica a l'escola. <i>Agustí Coromines.</i>	30
Annexe Treball i documents.	31

El tret més significatiu de la societat actual és el procés de canvi i transformació econòmica i social en que estem immersos.

Així és l'abaratiment dels costos energètics que es realitza amb el desenvolupament de l'energia nuclear, l'automatització portada a terme amb el desenvolupament de la micro-electrònica i la millora de la producció agrària efectuada gràcies a les aportacions de l'inyegneria genètica han donat suport tècnic al procés de transformació sòcio-econòmic que estem vivim.

L'escola, que no pot estar al marge de la societat, busca adequar-se als nous temps. És a través de la formació permanent del professorat i de les jornades com les que ara presentem que l'escola i el sistema educatiu podrà adequar-se als nous temps i a les noves exigències.

Montserrat Correig

Ponència:

«La formació permanent del professorat»,
per **Francesc Imbernon**

Voldria fer un plantejament eminentment pràctic encaminat a donar eines de treball i reflexionar per arribar a entendre el significat de Formació Permanent amb la finalitat de produir un canvi en el professorat que ha d'assumir la Reforma Educativa, parlar de models de formació i eficàcia de la Formació Permanent a l'escola.

En tot sistema educatiu la qualitat a l'ensenyament passa per la formació del professorat. Abans, en els anys 70 el Sistema Educatiu estava preocupat per solucionar qüestions estructurals: ratio, material, edificis, solucionar problemes d'escolarització. A partir de 75-80 ja té cobertes les necessitats bàsiques i pensa en la **qualitat de l'ensenyament**, que passa per la formació del professorat. Una adequada formació donarà qualitat a l'ensenyament.

En els anys 80 es comencen a dissenyar plans de Formació Permanent i es coincideix també en importants qüestions estructurals: actualització dels professors en les vessants científica, psicopedagògica i cultural.

Es molt important aquesta darrera component, conèixer la cultura pròpia del lloc on exerceix, estar integrat en el medi ambient, saber què passa al voltant dels nens, per provocar una innovació dintre del propi centre docent.

Les qüestions de tipus estructural són: la baixada de la natalitat, el professorat no augmenta, a Catalunya hi ha un professorat molt jove, mitja inferior a 45 anys, que estaran molts anys integrats en el Sistema Educatiu i és un col·lectiu molt important, 300.000 en tot l'Estat i entre 70-80.000 a Catalunya. D'aquí vint anys aquesta població docent estarà envellida.

Ara és un gran moment per la Formació Permanent perquè són joves amb molta capacitat, il·lusió i ganes per millorar l'escola i innovar el Sistema Educatiu. Però és perillós, si no hi ha entusiasme, incentiu per part de la societat, dintre d'uns anys podrem trobar una població envellida professionalment; els organismes internacionals consideren que el 25% del professorat hauria d'estar fent cursos de Formació Permanent.

Un concepte molt important a la Formació Permanent és l'**autoformació**, a través de seminaris, curssets de formació, grups de treball, ICE, Generalitat, etc. La Formació Permanent ha de donar eines fonamentals d'autoformació. Proporcionar capacitats pràctiques, eines, material, pistes per treballar sol, tot i que tingui el suport de la Inspecció, ICE, Universitat, Centre de Recursos amb l'objectiu d'aconseguir un professional autònom que pugui continuar la seva formació, i encara que tingui 50 anys continuï tenint esperit innovador.

S'ha vist que la **Formació Inicial** és insuficient, una Formació Inicial sempre té limitacions, ja que li manca la part de components pràctics. Es donen uns sistemes globals. La Formació Permanent tracta de l'aplicació pràctica d'una sèrie de sistemes específics: problema de material, aula, escola, observació, contacte amb el que passa en el món de l'educació, context, etc., en definitiva, serveix per a completar la insuficiència de la Formació Inicial. La Formació Inicial prepara per incorporar-se a la tasca docent amb unes eines professionals. La pràctica donarà al professor la professionalitat.

En el nostre país el pas d'estudiant a mestre es dona automàticament, el qual suposa un pas molt gran, el xoc amb la realitat perjudica el Sistema Educatiu. El professor no té prou eines per treballar, haurà de cercar ajuda o moltes coses les farà malament. Hauria de ser un pas més pausat. Es calcula com a tres anys de període òptim per arribar a la professionalitat. En aquest temps el mestre pot contextualitzar, tantejar, conèixer sistemes, horaris, tècniques de motivació, entrar en contacte amb altres persones amb més experiència que tenen aquests aspectes superats.

La Reforma porta a un augment de Formació Permanent. El canvi dels 70 al 90 és un canvi de modificació conceptual, i metodològica, no és tan sols un canvi de l'estructura del sistema; vol dir un canvi en les bases psicopedagògiques, en el concepte d'aprenentatge, en el disseny curricular.

Aquest canvi és un repte important ja que canvia:

- el concepte d'aprenentatge,
- la relació ensenyament-aprenentatge,

-el perfil professor.

Aquí entra la Formació Permanent per arribar assolir els objectius de la Reforma.

La Formació Permanent es centra en quin tipus de professor es necessita, com formarem a aquest professor, com aquest professor podrà arribar a ser autònom, capaç d'elaborar projectes i programar conjuntament amb els seus companys del Centre.

Professorat

Hi han moltes categories de professorat, podríem dir que de la A a la Z. El professor A seria el tradicional i el Z seria el progressista, innovador, la majoria es troben en un punt mig.

En la professió d'ensenyar hi entren característiques culturals, antecedents socials, situacionals, ideològiques, edat, sexe (i no es té en compte a l'hora de fer cursos de Formació Permanent).

El professor A es limita a programar els continguts que no els fixa ell, vénen donats per les editorials.

A partir d'aquí el professor explica els temes segons la seqüència que ell determina, posa uns exercicis de repàs, explicació dels continguts, activitats, correcció a la pissarra i després ve la preparació de l'examen com a avaluació.

Els nens desenvolupen estratègies intel·lectuals. Han de retenir a la memòria tot el necessari per aprovar l'examen.

Els mecanismes són:

1. Aparentar que sé més del que sé i si hi ha algun dubte l'amago. La solució dels dubtes no queda resolta.

2. Si no supera l'examen exigeix un repàs i si el supera ve un relaxament mental posterior, oblid progressiu i el circuit queda tancat.

Amb el professor A «s'aprén», però es pot pensar el que s'han perdut els nens. No és el professor que vol la Reforma.

El professor A ha afavorit la concepció social de què tothom pot ser mestre, només cal un llibre, el solucionari i en dues hores una persona pot donar classe. Ha perjudicat la imatge del mestre en la societat.

Recordem que la societat no cataloga el magisteri com una professió. Els sociòlegs la consideren com una mini-professió.

El professor Z tampoc existeix, és l'ideal, però està en la línia d'aplicació del professorat de la Reforma.

El professor Z està contextualitzat, hi haurà un procés d'ensenyament diferent a Galícia de Catalunya.

El professor Z treballa en un concepte d'aprenentatge que no és tancat, és un circuit en espiral, s'aprofita el coneixement anterior per continuar aprenent.

Abans de començar l'aprenentatge comprova l'expressió personal de la realitat que vol ensenyar i a partir d'aquí contrastarà i ordenarà de forma col·lectiva els acords i dubtes que detecta sobre això que anem aprendre.

Els temes estan programats en el projecte curricular del centre i el professor desenvolupa estratègies per aprofundir aquest coneixement amb intenció de resoldre dubtes i contradiccions que han sortit. Ho fa mitjançant:

-Estudi teòric.

-Investigació directa.

En qualsevol moment es pot possibilitar la investigació directa i també l'estudi teòric que es comprova mitjançant l'avaluació formativa per constatar que el coneixement s'ha estructurat personalment i col·lectiva, incloent-hi la nova informació.

Quan aquest coneixement s'ha interioritzat, s'aplica a situacions noves i a partir d'aquestes es continua el procés.

Comencem de nou partint del que sabem, aclarant dubtes, intervé el treball prev i del mestre amb la seqüencialització dels continguts, discussió metodològica, disseny d'estratègies, projecte curricular amb una contextualització de l'entorn. Podrà ajudar el llibre de text per a l'estudi teòric, que no serà un llibre únic que demana que tots els nens responguin al mateix moment i va comprovant que aquests aprenentatges es van assolint poc a poc.

Arribar aquest tipus de professor és un pas complicat, és un repte del país i hem de participar-hi tots.

La Formació Permanent té una tasca important en la formació d'aquest professor. Però hem de tenir en compte dues premisses:

1. És un professor lent, no caure en errors de precipitació, tenim anys per adequar la reforma, fent projectes curriculars i equips docents.

2. Tenir cura dels models com a mecanismes de transmissió de la formació permanent.

Podem parlar de dos models:

-Model normatiu.

-Model regulatiu.

Model normatiu: És el model que ha funcionat a les escoles de magisteri i ha anat funcionant en els darrers anys en alguns seminaris de Formació i l'ICE abans dels 70, on es seguia més un model normatiu.

Es el professor bo, és el model que un expert explica als altres com ha de fer la feina. Aquest model ha perjudicat l'ensenyament, tothom ha de ser així, ensenyar d'aquesta forma.

És el model que es segueix quan en un seminari el porta un expert que ens explica com s'ho organitza ell en la classe, ens serveixen un únic model i quan el professor arriba a l'escola es troba en què hi ha una sèrie de mancances que fan que no el pugui aplicar i només en pot aprofitar un 5% o 10%.

Això no serveix per millorar el context educatiu i no millora l'educació, pot millorar una part de la meua activitat quotidiana, alguna relació en el procés d'aprenentatge perquè he millorat alguna tècnica però no millora, per exemple, la plàstica en l'educació.

El model normatiu intenta donar un determinat concepte didàctic de com s'ensenyava, què s'ha de fer.

Model regulatiu descriptiu: És un model obert en el qual es parteix de què a mi em funciona, però que a un altre li pot funcionar d'una altra forma, que es pot adaptar i a més contextualitzar. Ensenyar és contextualitzar la metodologia.

Diferència entre els dos models: Si aquest model es segueix a l'escola de Magisteri i també el trobem en un curs de Formació permanent, arribant un expert que explica que a ell li funciona molt bé, podem pensar que si no el seguim estem fent el que no s'ha de fer i tanquem la porta. Un model normatiu pot provocar problemes de comunicació. El més lògic és que en un curs de formació ens expliquin moltes formes diferents de fer-ho, i nosaltres aplicarem el que ens sembla s'adapta millor a les nostres necessitats; experimentaré i optaré per la que més m'interessa. Suposarà una adaptació i adequació a la nostra pràctica quotidiana. La Formació Permanent quan s'acosta als centres en el sistema de formació actual va cap una tendència a la reflexió, discussió i elaboració de projectes. És bàsic que la gent exposi sobre la taula el problema que té i buscar solucions per resoldre'l.

En el model normatiu ningú té problemes.

No es pot fer formació permanent en un seminari d'intercanvi de reflexió, d'elaboració de material si el professorat no es posa a discutir els problemes, intentar buscar una solució que serveixi per la seva realitat.

L'assessor està formant a altres professors perquè té més temps, s'ha pogut preparar i informar. Arribarà al seminari dient que a ell li funciona d'aquesta forma però a més a un company li funciona d'aquesta altra forma i a més ens aporta documentació on hi ha aplicacions diferents.

Es discutirà el que pot servir a partir de la problemàtica concreta que presenten els mestres, mirar de trobar solucions, donar alternatives, etc. No s'ha de ser assessor «pope», persona que va i diu feu-ho com jo. El que interessa a la Formació Permanent és l'assessor-consultor, colze a colze que coneix molt la pràctica educativa però que sap la problemàtica de la zona i a més té capacitat d'innovació i diu: discutiu això, experimentem, reflexionem el que pot funcionar que no sempre serà el mateix a totes les escoles.

A Sant Feliu no podem aplicar a tots els centres el mateix perquè hi ha diferències individuals, ambientals, d'equip directiu, d'edifici, diferents projectes educatius.

En la formació plàstica no s'ha de buscar els ponents que els funciona bé, però que ens pot perjudicar perquè està introduint elements de porta tancada.

Accions formatives a la Formació Permanent

Quan es parla a la Reforma que la Formació Permanent s'ha de portar als centres do-

cents, hem d'intepretar-lo com un procés. Si analitzem l'eficàcia de la Formació Permanent, tenim:

1. Aplicació a l'aula.
2. Elaboració de projectes curriculars.

Cada centre elaborarà els seus projectes de centre. Elaborar projectes és elaborar processos d'aprenentatge específics al centre.

Contextualitzar el Disseny Curricular Base.

Com ho farem?

1r. esglaió: conferència, jornades.

És eficaç per informació. Serveix per donar idees, modificació d'algunes coses. Per l'assessor de plàstica és bona per donar informació sobre un tema que interessa. Actuarà com a tractament de xoc.

2n. esglaió: el curset.

Pertany encara a l'àmbit d'informació. El ponent explica. Hi ha una interacció relativa, pot haver-hi una petita participació, dividint gent en grups per discutir, valorar...

La participació és unívoca i és més eficaç que la conferència, predisposa al treball en grup i en un model implicatiu es poden treballar coses interessants.

3r. esglaió: -seminari per a elaboració de projectes
-seminari per a elaboració de materials.

En un seminari els experts coordinen. El coordinador dinamitza el seminari, hi ha una participació col·lectiva.

4t. esglaió: grup de treball.

És autònom, desapareix l'assessor. De tant en tant, aquest grup de treball pot demanar ajuda a l'ICE o altres estaments.

És el més eficaç per a elaborar projectes.

S'han de seguir els passos de forma ordenada: informació a través de conferències i cursets, investigar a partir de seminaris i elaborar projectes en grups de treball. Faltaria informació si no han passat per les fases anteriors. Preparació i discussió abans d'elaborar un projecte.

Si falta informació específica i bases psicopedagògiques es perd temps i energies que poden arribar a fer renunciar i cansar als professors que hi ha implicats.

Tipus de professors i tipus de models

A. Tipus de professors:

1. Conservadors.
2. Tècnics innovadors.
3. Tècnics infinits.
4. Innovador, investigador.

Models de Formació Permanent:

1. Transmissiu.
2. Implicatiu.
3. Autònom.

El **model transmissiu** explica als altres com ho ha de fer, experiències, diferents metodologies.

El **model autònom**: una persona que es forma, universitat master, un postgrau de plàstica a l'Escola de Magisteri.

El **model implicatiu** és un model de seminari, no es conforma en escoltar, normalment s'implica en el procés.

Per arribar a professor investigador que és el que desitja la Reforma i per arribar al model d'equip docent, els camins poden ser molt diversos.

Del model transmissiu directament equip docent.

Del model implicatiu també directament equip docent.

Del model autònom també hi pot arribar directament.

Però el conservador difícilment arribarà directament, haurà de passar primerament pel model transmissiu. Quan ha rebut informació ja pot fer un camí cap a l'equip docent, l'autònom, o bé a través d'una innovació-seminari arribar a equip docent. La resta, els innovadors, poden arribar directament. El que vinc a dir és que no tot professor pot passar del model implicatiu directament a l'equip docent. Només ho podran fer els més innovadors, els que fa anys que ja hi estan treballant, aquests, d'un seminari podran passar a fer un projecte de centre.

La majoria abans han de passar per un model transmissiu, abans fer un model individual d'aprenentatge per arribar a un model implicatiu i fer el salt per implicar-se en el seu centre docent. Per elaborar projectes específics de centre és convenient seguir aquests passos, perquè si no ens podem abocar al fracàs el projecte de centre i això és perillós.

El seminari

Té una gran importància l'assessor. En un seminari són vàlids els tres models: implicatiu, autònom i transmissiu. Per informació, informació científica i col·laborar en la pràctica de l'educació.

En un seminari no s'ha de caure en el model normatiu. Cal vigilar el ponent, molts cops hi ha més preocupació per qui assistirà al seminari que per la persona que farà la transmissió; ja que pot provocar una falta d'eficàcia del curset.

El coordinador ha de ser una persona amb amplis coneixements teòrics, experiència, sap treballar en grup, en un moment donat ha de saber callar, donar peu al debat, plantejar casos, donar marxa al grup, capaç d'aportar innovacions, que ha captat informació d'altra gent o altres països; no sap únicament el que ell ha experimentat, sap d'altra gent a través de jornades, revistes, etc. Té creativitat, sap improvisar i té capacitat de reacció.

Què aporta el professorat?

En els seminaris de Formació Permanent el professorat ha d'aportar:

- una experiència compartida
- una problemàtica comuna
- un entorn similar
- una actitud favorable.

Hi ha quatre característiques de Formació Permanent centrades a l'escola:

1. Primerament cal distingir si es fa a l'escola o al territori.
2. El professor assisteix a la Formació Permanent com a membre d'un col·lectiu, no com a membre individual. Assisteix com a representació d'un claustre, cicle, departament.
3. El professorat participa en l'organització, verificació i avaluació a través del centre de recursos, ajuntaments, ICE, és a dir, s'implica.
4. La Formació Permanent és planificada partint de les necessitats del territori i no dels interessos dels mestres. S'ha d'equilibrar el que els mestres demanen i el que realment els experts, institucions, ICE, Centre de Recursos convenen, quines són les seves necessitats reals.

Tampoc es pot imposar a un territori el que ha de fer, per tant és imprescindible la participació del professorat al qual hi haurà consultat.

En un seminari centrat a l'escola és necessari que hi hagi:

-Una **actitud favorable**. Un professor que té una actitud negativa és millor que no hi vagi, per aquesta raó aquesta formació és voluntària i no obligatòria.

-El **coordinador** serà l'expert que aporta documentació, exposició de casos.

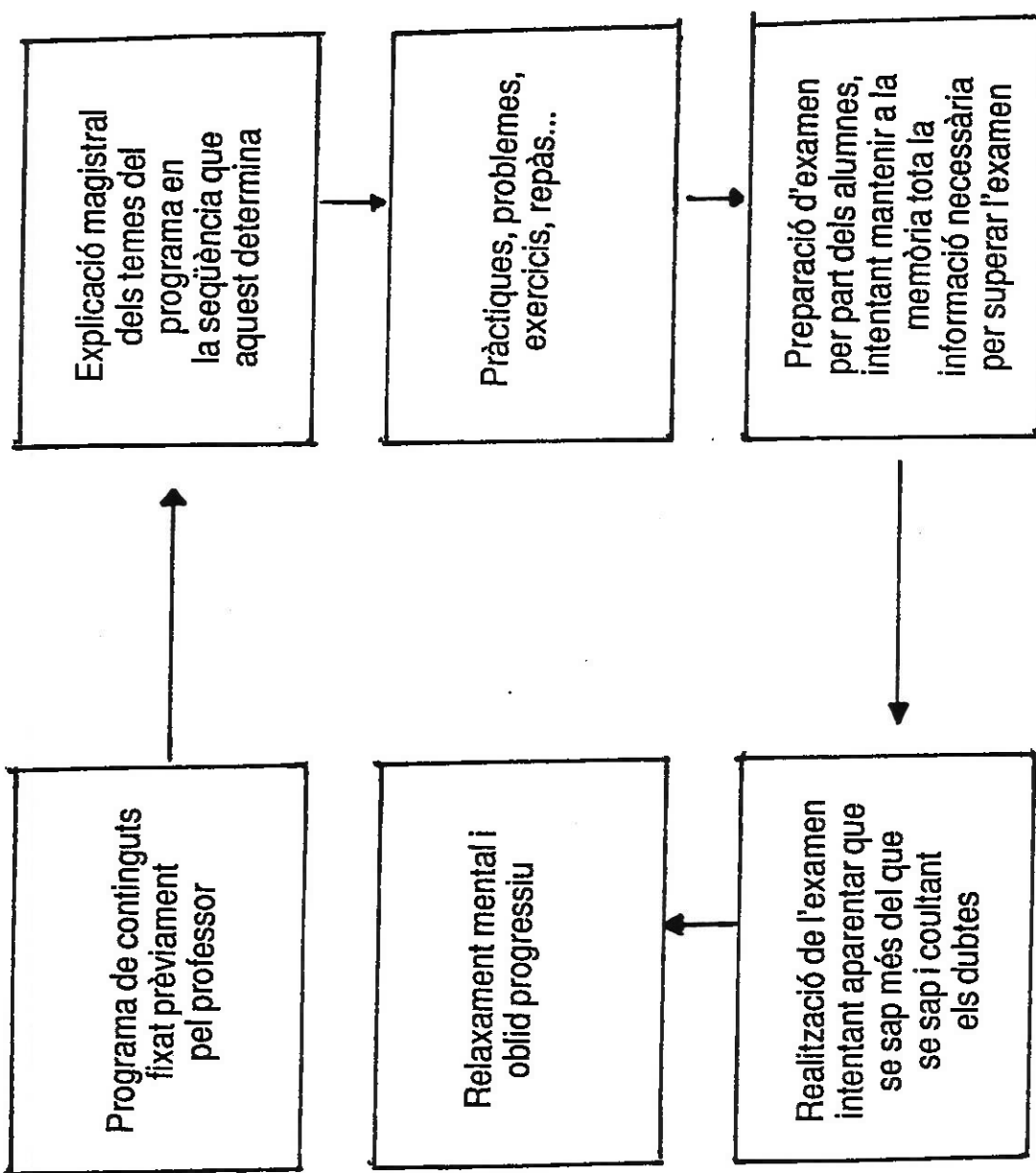
-Promoure una **discussió**, part importantíssima del seminari, que servirà per analitzar situacions, estudi de la problemàtica en grups. Que es materialitzarà en planificar i elaborar un material que es portarà a la pràctica en els diferents centres. Allí s'experimentarà. Es comprovarà i es faran els reajustaments necessaris fins que quedarà configurat en un Projecte Didàctic Curricular, que ja està experimentat.

A l'acabar el seminari podrà començar una altra tècnica o un altre procediment.

El seminari serveix per suministrar material, dinamitzar el grup.

-El **grup de treball**: el grup de treball autònom, ja està preparat per treballar sol al centre.

És important valorar la importància que té passar per aquestes quatre fases si volem arribar a elaborar un bon Projecte Didàctic Curricular: jornada, curset, seminari i grup de treball.

Etapes en la Formació Permanent

- 1. Període d'iniciació (de 3 a 5 anys primers)**
(Novel)
 - Temes pedagògics bàsics.
- 2. Període de perfeccionament (25 anys d'exercici)**
 - Seminaris, grups de treball.
 - Intercanvi d'experiències.
 - Dissenyar i experimentar projectes.
- 3. Període de consolidació (de 25 a 35 anys d'exercici).**
 - Incentivació.
 - Anys sabàtic, formador, licències, canvis de situació docent...
- 4. Període final (de 35 anys endavant)**
 - Incentivació.
 - Possibilitar dedicació a d'altres tasques educatives de no docència directa.

Problemes dels professors novells

1. Disciplina a l'aula.
2. Tractament de les diferents individuals a l'aula.
3. Insuficiència del material didàctic.
4. Com enfocar el tracte amb els pares.
5. Com motivar als alumnes.
6. Elaboració d'un programa per al dia.
7. Adjudicació dels resultats de l'aprenentatge.
8. Problemes d'horari.

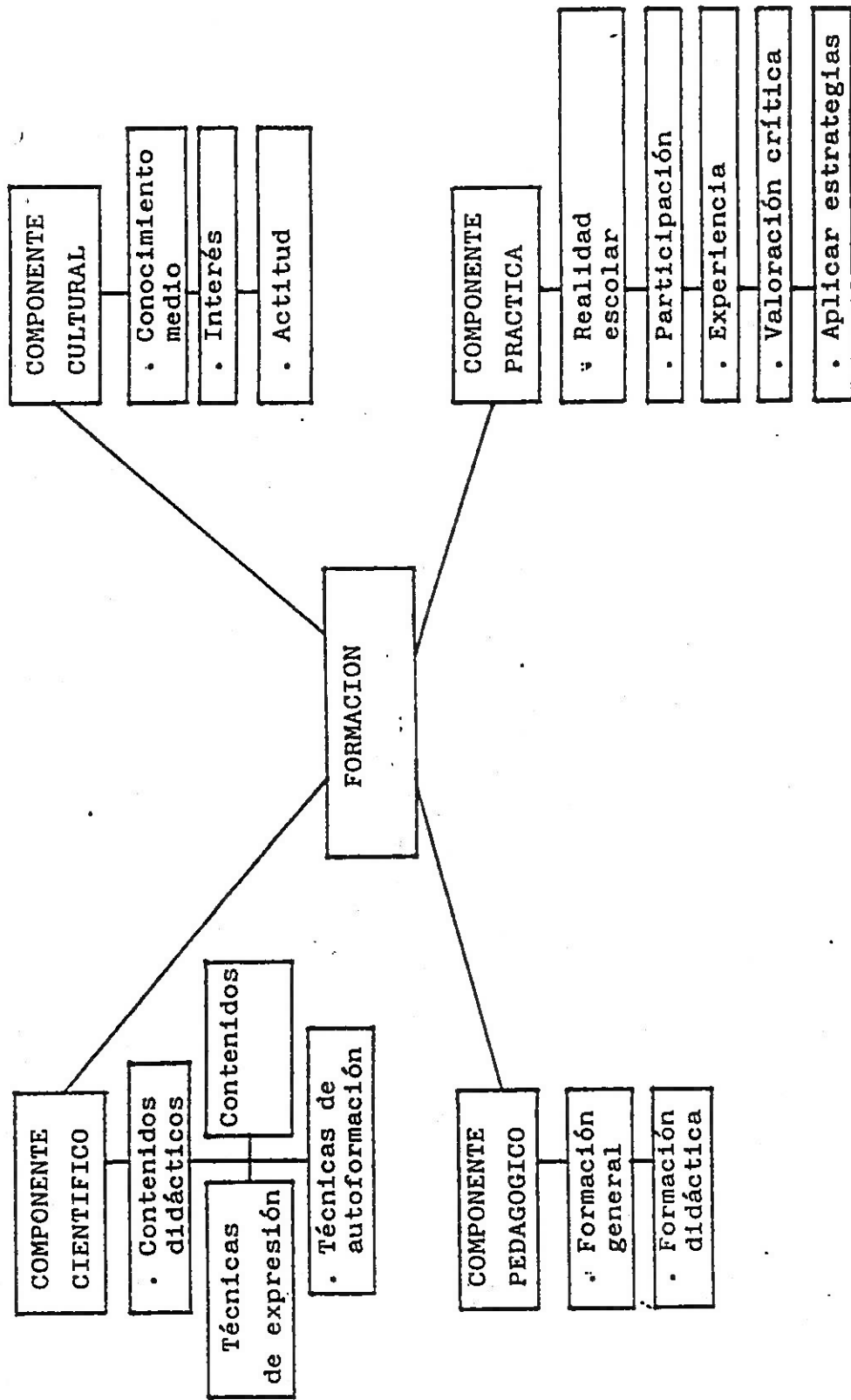
Model normatiu-aplicacionista

Solucions d'especialistes, lliçons-models, professor eficaç,
model de professor, eines didàctiques de les disciplines,
tractament de nocions.

Model descriptiu-regulatiu

Situació d'investigació-acció, inventiva didàctica, capacitat de regular
l'activitat educativa, diferència metodològica, diversitat de models,
metodologia multivariada, referència del context,
eines didàctiques de caràcter obert.

COMPONENTES EN LA FORMACION DEL PROFESORADO DE EGB

Model de Formació Permanent del professorat			
Segons la dinàmica de treball	Segons l'agent/institució	Segons el grau de compromís	Segons l'usuari (modus)
<p>Models autònoms</p> <p>Models de Formació Externa</p> <p>Model SSST</p>	<p>Model CEPs</p> <p>Model FOPI</p> <p>Model MRPs</p> <p>Model ICE</p> <p>Altres institucions</p>	<p>Models transmissius</p> <p>Models implicatius</p>	<p>Models de Formació Individual</p> <p>Models de Formació Col·lectiva</p> <p>-Centrada a l'escola</p> <p>-Necessitats GG.TT.</p>

Comunicacions

**«Programació de Plàstica al Cicle Mig (3r. i 4t.)
al CP Canigó de Sant Just Desvern»**
per M. Concepción Andrés, M. Lluïsa Bosch,
Carmen Capó i Ana Castellón

1. Presentació del grup

Som un grup de mestres que treballem en el Cicle Mig, concretament a 3r. i 4t. a l'escola Canigó de Sant Just Desvern.

Fa uns anys, havíem constatat la deficiència en l'àrea de plàstica.

Deficiència reflectida sobretot en la manca d'uns recursos didàctics que afavorissin el desenvolupament de la matèria. Així, per exemple, els llibres de «text» que passaven per les nostres mans reponien a unes manualitats sense cap tipus de procés pedagògic. També he de dir que la nostra formació en aquesta àrea no era potser massa específica.

A causa d'aquestes mancances i de què valoràvem especialment l'expressió plàstica com important en el procés de desenvolupament mental del nen, ens vam plantejar treballar més profundament l'àrea de plàstica.

El primer camí per aconseguir-ho va ser realitzar un seminari de plàstica dirigit per la professora Marta Balada, que es va fer a Sant Just.

Com a resultat d'aquest seminari ens vàrem engrescar a formar un grup, per tal d'intentar realitzar un projecte de programació de l'àrea de plàstica en els nostres cursos.

En aquest projecte hem comptat amb l'ajuda de l'ICE de la Universitat de Barcelona i l'assessorament de la Marta Balada.

2. Objectius del projecte

Era evident que mancava una programació sistematitzada que pogués oferir als nostres alumnes la possibilitat de desenvolupar tota la riquesa que comporta el llenguatge plàstic: observació, percepció, creativitat, expressió... És per aquesta raó que l'objectiu general del nostre projecte era elaborar una programació de l'àrea de plàstica adequada al cicle mig que facilités al mestre el seu treball en aquesta àrea, al poder disposar d'unes activitats i material específic que permetés als nens d'assolir els objectius propis de l'àrea de plàstica.

Els objectius generals d'aquesta programació es van concretar en l'elaboració de diferents activitats que de forma evolutiva i sistemàtica fessin possible que el nen arribés a ser capaç d'expressar-se creativament.

Els objectius específics que es derivaren d'aquest més general eren:

1. Que el nen conegués els elements de l'alfabet plàstic.
2. Que el nen fos capaç d'utilitzar els elements de l'alfabet plàstic com mitjà per expressar-se creativament.

Cal recalcar que aquests objectius estan en la línia de pretendre que els nens aprenguin les tècniques plàstiques no com a fins en sí mateixos, sinó com a mitjans per la seva auto-expressió.

3. Explicació de l'experiència

A l'hora d'elaborar la nostra programació van seguir el procés següent:

1. **Recerca d'informació.** Es va recollir bibliografia per cada un dels elements plàstics objectes de la programació.

2. **Discussió de la informació.** Es va revisar i discutir tot el material recollit seleccionant aquell que podia ser d'ajuda per la nostra programació.

3. **Estructuració de la informació.** Una vegada seleccionat el material amb el qual interessava treballar es va fer una estructuració per cada un dels temes.

4. **Elaboració de propostes de treball.** Tenint en compte tota la informació recollida i prèvia discussió en grup es van anar elaborant unes fitxes de treball de l'alumne que corresponien a l'alfabet plàstic, és a dir, partint dels conceptes de punt, línia, color i tex-

tura en aquest ordre i en una doble vessant:

- a) Bidimensional (és a dir, en el pla).
- b) Tridimensional (aplicant aquestes tècniques al volum).

Dins del concepte de punt i línia el treball s'ha basat fonamentalment i en primer lloc en l'observació de la realitat que envolta al nen (això és: l'aula, els estris de l'escola i el món natural, animals i plantes), però també ens hem ajudat de recursos gràfics, imatges bé en paper o diapositives.

D'altra banda s'ha procurat que el nen pogués manipular tota mena d'eines i suports i conèixer tots els materials de que es pot disposar a l'escola per tal que actui amb tots ells i utilitzi els que són més escaients a la feina que realitza.

Tot això ha estat acompanyat d'unes orientacions força entenedores dels diferents passos a seguir per tal de resoldre adequadament el treball.

S'ha pensat que era convenient començar ambdós cursos (3r. i 4t.) amb la tècnica del punt.

Terçer el comencem amb l'observació del punt a l'entorn del nen. Pretenem que entengui que el punt és el xoc d'un estri amb un suport i que conegui els diferents materials per poder-los utilitzar d'acord a les seves possibilitats.

Pel que fa al quart nivell es pretén: treballar el ritme, l'harmonia i fins i tot la simetria en fitxes on s'hagi de reproduir i inventar sanefes.

En quan a la tècnica de la línia considerem prioritari que el nen compregui que la línia és una successió de punts molt junts.

Els objectius marcats per aconseguir a tercer són:

- Dominar la representació de la línia.
- Millorar el gest gràfic amb els diferents instruments.
- Repasar conceptes topològics com són: frontera, regió, interior/exterior... tot reseguint-les i acolorint-les.
- Observar i plasmar algunes estructures naturals.

La tècnica de la línia aplicada a quart presenta els mateixos objectius que a tercer una mica ampliat i en recull de nous.

Pel que respecta al color s'ha treballat molt a partir de l'observació i l'experimentació.

Bàsicament el treball ha estat encaminat a identificar i aplicar el color amb la nomenclatura adequada. S'ha partit de la teoria del color realitzant cercles cromàtics per tal de diferenciar els colors primaris dels secundaris a tercer i a quart els quaternaris.

Així mateix s'ha fet la distinció entre els colors càlids i els freds. El to, la gamma i el contrast han estat els altres conceptes que de forma gradual s'han tractat a tercer i quart.

L'altre element de l'alfabet plàstic que és la textura s'ha treballat tenint en compte les seves dues vessants:

1. Textura tàctil que aglutina el tacte.
2. Textura visual que és quan només l'estructura externa de la superfície pot ser visualitzada.

La línia de treball per arribar a copsar i representar la textura ha estat similar a ambdós cursos, essent la diferència un major aprofundiment de la tècnica a quart.

Cal dir que les fitxes que s'han confeccionat volen tractar per separat aquest element plàstic sense perjudici de que en altres fitxes ja es combinen aquests elements amb altres: color, textura; línia, textura; línia, color, textura.

L'objectiu primordial ha estat dirigit a que els nenes arribessin a saber mirar i imitar textures del seu entorn, així com crear-ne de noves, mitjançant el llenguatge gràfic.

Per aquesta raó la metodologia emprada en aquesta tasca ha reforçat molt l'observació i manipulació dels materials.

Cada element de l'alfabet plàstic es desenvolupa en diverses fitxes al llarg d'un trimestre aproximadament, tenint en compte que a les últimes sessions del curs proposarem treballs més globals.

Aquestes fitxes apleguen els punts següents:

a) **Títol.** Al·ludeix a la tècnica que es treballa i/o al títol del treball del nen així com a quin nivell de dificultat es troba la tècnica presentada.

b) **Objectius.** S'especifiquen en aquest punt els objectius que es volen assolir en el treball ressenyat.

c) **Continguts.** Es precisa detalladament els elements de l'alfabet plàstic que es treballen.

d) **Motivació.** Com el seu nom indica es recull en aquest punt els recursos que es mostren al nen per a que susciti en ell l'interès envers la tècnica presentada.

e) **Materials.** Relació de tots els materials siguin eines o suports que es necessiten per realitzar els treballs.

f) **Metodologia.** Descripció de la metodologia emprada a l'hora de presentar les activitats al nen. Aquesta metodologia respon en línies generals a les fases següents:

1. Observació i manipulació.

2. Experimentació.

3. Realització del treball concret, deixant pas a la lliure creació.

g) **Activitats.** Exposició de les activitats concretes a realitzar, de fet vindria a ser la fitxa de l'alumne.

h) **Temps.** Fixació del temps invertit per realitzar l'activitat.

i) **Criteris d'avaluació.** Enunciació dels criteris que s'han tingut en compte a l'hora d'avaluar a l'alumne.

j) **Observació de tipus pedagògic.** Recull de totes les observacions que a judici del professor han estat interessants al llarg de l'experimentació de les activitats.

Avaluació

Aquesta experiència que hem portat a terme aquests darrers anys la valorem positivament ja que a partir d'una programació elaborada i discutida en grup ens ha aportat un enriquiment personal en aquesta àrea i pel que respecta als nens hem pogut apreciar que estaven més motivats, encara que al principi demanaven més pautes a l'hora de realitzar un treball concret, potser degut a que hi ha una dinàmica de tenir sempre un model a seguir però finalment, van aconseguir crear per sí mateixos.

Per últim recalcar que l'observació va ser l'aspecte que creiem més afavorit en aquesta experiència, juntament amb la creativitat, ja que es van lograr uns bons resultats.

Comunicacions
**«Organització i desenvolupament del
Seminari de Plàstica de Sant Joan Despí»**
per Teresa Álvarez

1. Configuració del grup

L'embrió del treball dut a terme al llarg d'aquests últims quatre anys, va ser el FOPI realitzat a Esplugues i Sant Joan Despí durant els cursos 85-86 i 86-87.

Els mestres del seminari de plàstica es van adonar que a totes les escoles hi havia dificultat per poder realitzar una programació coherent de plàstica a l'escola.

Més o menys tots els mestres feien un ventall variat d'activitats, però faltava un fil conductor que ajudés als nens a progressar en l'aprenentatge de tècniques plàstiques, mantenint la creativitat.

Es va demanar la col·laboració de la Fina Rifà, i es va crear un seminari (com a continuïtat del FOPI), amb mestres d'ambdues poblacions, que ens trobàvem un cop al mes en sessions d'una hora de duració al mig dia.

2. Objectius

- Adquirir una formació/informació sobre les diferents tècniques plàstiques i les possibilitats dels materials.
- Establir un lligam en l'àrea d'Educació Plàstica d'una forma estructurada, seqüencial i progressiva en els diferents cursos, d'acord amb el progrés evolutiu de l'alumne i amb els continguts dels programes oficials.
- Educació visual. Sensibilitat per les manifestacions plàstiques.

3. Fases del treball realitzat al seminari

Durant els dos primers cursos de funcionament 87-88 i 88-89 es va centrar bàsicament en el Cicle Mitjà, però lligat amb el Cicle Inicial.

Els cursos 89-90 i 90-91 atenen dos aspectes:

-Tècniques adequades al Cicle Superior.

-Programació estructurada i progressiva al Parvulari, Cicle Inicial i Cicle Mitjà a partir dels treballs que s'estaven realitzant, amb la finalitat de prendre consciència dels possibles buits i tractar de resoldre'ls.

El fet de centrar-nos bàsicament en el Cicle Mitjà i Superior ha estat a causa de la reflexió sobre el poc temps plàstic que se li dedica en general a aquests, respecte al tractament, generalment més ampli, que se li dona en el Cicle Inicial.

4. Tasca feta

El seminari anava enfocat en dues vessants:

4.1. Part teòrica

- Conceptes bàsics de línia, color i volum.
 - Aprenentatge de diferents tècniques.
 - Preparació d'una sessió de plàstica segons els seus objectius.
 - Observacions importants que cal tenir en compte, i fer reflexionar als nens (abans, durant i després) a la realització dels seus treballs.
 - Evolució en les formes d'expressió: com treballar i impulsar aquesta evolució (paisatge, figura...).
 - Com treballar alguns aspectes de la plàstica (per exemple, el cos humà).
 - Com valorar i avaluar els treballs dels alumnes.
- Educació visual.**
- Anàlisi i observació de fets i notícies de l'actualitat relacionats amb la plàstica (campanya electoral, exposicions, notícies, imatges dels diaris dominicals relacionades amb l'art plàstic, etc.).

- Elaboració d'una biblioteca de classe amb fotografies (mai dibuixos) que puguin consultar del natural.
- Les il·lustracions als llibres.

4.2. Part pràctica

- Consistia en donar una proposta de treball per realitzar a classe amb els nens. Posteriorment portàvem aquests treballs a la següent sessió per tal de fer una valoració conjunta i avaluar els treballs.
- Sempre hem de començar la classe amb una conversa i explicació de què farem, quina dificultat es treballa. Després exposarem els treballs durant un temps, i finalment farem un comentari dels treballs abans de desar-los.

5. Tècniques treballades

5.1. Cicle Mitjà

Dibuix

- Dibuix del natural i d'observació: la figura, els edificis, els objectes.
- Lliure motivació, però dirigida a reforçar aspectes.
- Il·lustració de textos.
- Historieta il·lustrada, seqüenciació i còmics.
- Dibuix lineal o de precisió.

Pintura

- Teoria del color.
- Pintura del natural: paisatge, figura, natura morta...
- Tema lliure, enfocat a reforçar algun aspecte ja treballat.
- Contingut narratiu.
- Ritmes.

Volum: escultura

- Del natural (modelat d'un cos o d'una part del cos).
- Tema lliure (construccions d'escultures ocupant l'espai interior i exterior a partir de mòduls existents -caixes, recipients...-, o creats de nou).
- Contingut narratiu.
- Terrissa (recipients).
- Contingut de tradició popular (pessebre nadalenc, festes populars).

Treball artesanal

- Papiroflèxia.
- Enquadernació de llibres.
- Teixits trenats i elaboració de palmes, cistelleria, teixit.
- Treballs amb fusta.

5.2. Cicle Superior

Continuant la línia treballada al Cicle Mitjà, hem procurat ampliar-la i fer-la extensiva cap a l'exterior amb una visió artística i creativa del seu entorn.

En aquest cicle hem de procurar que els nens adquireixin uns coneixements bàsics sobre els moviments artístics i els estils moderns actuals, així com els del seu entorn pròxim: pintura, escultura i art en general.

Hem de mantenir-los al corrent quan a exposicions d'art i tendències actuals. Pot ser molt adient treballar conjuntament amb l'àrea d'història de l'art de 8è.

Un altre aspecte que hem de tenir en compte en el Cicle Superior és cuidar l'estètica i educar la sensibilitat artística de l'alumne.

Dibuix

Al Cicle Superior no solament treballarem el dibuix al natural, sinó també el disseny i el còmic.

Al dibuix del natural treballarem conjunts d'objectes de diferents formes, textures, color i a diferent profunditat.

Treballarem la llum i l'ombra.

Podem utilitzar: grafit, per treballar línies, perfils, etc,
pintura, dibuix tacat,
plomejat.

Els motius poden ser el cos sencer, o bé una part del cos -MOVIMENT-.

El còmic el treballarem relacionant-lo amb el moviment.

Un altre aspecte a treballar és el dibuix geomètric.

Pintura

Treballs de continguts i motivacions per tal d'aprofundir en l'expressió creativa i consolidar l'estil.

Quant a pintura treballarem gammes de matissos, sempre relacionant-los amb les pintures i els pintors que ens poden servir d'inspiració o motiu.

Composició.

Materials que treballarem: oli, tempera, aquarel·la.

Volum: escultura

Quant al modelat el farem amb mides més grans i com a temes treballarem conceptes: l'alegria, l'amistat, la guerra...

També utilitzarem la pasta de paper per fer titelles, màscares, etc.

No hem d'oblidar el treball de l'espai.

Treball artesanal

Tractarem d'aconseguir unes habilitats en els nens per fer..., per expressar-se, no per elaborar coses «precioses».

Teixit, cistelleria, construccions amb fusta, etc.

Enquadernació.

6. Observacions que cal tenir en compte

-Considerar l'espai en el seu conjunt.

-Els dibuixos han d'estar recolzats en alguna cosa (no flotar en l'espai).

-Procurar no utilitzar la goma i treballar directament amb color (prèviament a l'elaboració del treball es pot realitzar un projecte).

-Els colors càlids/freds els han de sentir i interioritzar-los de la realitat abans de dibuixar-los.

-Quan treballem les formes (per exemple l'edifici) cal reflexionar que no totes són iguals i poden ser vistes des de diferents angles.

-Cal orientar el tema, donar unes pautes (fins i tot en els treballs de lliure creació) per evitar la pobresa de continguts plàstics i perquè el nen no es perdi.

-A l'hora de treballar el fang hem de tenir molt en compte que treballem l'espai, per tant la peça estarà sobre un suport que podran moure i girar per tal de treballar en les tres dimensions.

-A l'hora de fer pintura tindrem en compte que treballem amb taques, per tant l'estri cal que doni aquests resultats.

També és molt important la forma d'utilitzar el pinzell (no es tracta de fregar-lo, sinó de fer pinzellades amb intenció).

7. Com treballar el cos humà?

Un cop al mes dedicarem quinze minuts a realitzar apunts del cos humà.

Un nen es posa de model i els altres el dibuixen durant 5'; passat aquest temps, el nen-model canvia de posició i es dediquen 5' més a fer aquest nou dibuix.

Quan passa el temps just, es recullen els treballs, i ja no es poden modificar.

Possiblement les primeres ocasions quedaran els dibuixos sense acabar: sense cap, sense cames, i fins i tot sense cos, però, poc a poc, amb la repetició de l'exercici, el nen tendeix cada cop més a realitzar el dibuix global, sense detenir-se tant en els detalls, que s'han de reservar pel final, si queda temps.

Aquests apunts serviran posteriorment, quan realitzin un treball, per observar-los i atendre a diverses posicions del cos.

- És més important la posició global que els detalls.
- Convé no esborrar, poder fer-los amb retolador.
- Cal fer-lo gran (que ocupi tot l'espai) i centrat.
- Podem anar buscant diferents posicions, per tal que els nens trobin solucions variades.

Aquest treball no solament serveix com a treball personal, sinó que pot ser un dels elements d'ambientació i comunicació de normes, avisos, etc. de l'escola.

8. Una proposta de treball per tot el centre

Una vegada al llarg del curs escolar es pot fer una programació d'algun treball en comú per tota l'escola, amb la finalitat d'observar el progrés evolutiu dels nens i establir una major coordinació de l'escola en l'aspecte plàstic.

Temes que es poden treballar: els jocs (de pati, esportius, de taula, geomètrics).

Els balls (de carrer, de discoteca, d'espectacles, ballet...).

Els vestits (d'hivern, d'estiu, antics, moderns, colors de moda).

Carnestoltes (tipus de disfresses de l'escola).

Amb tots els treballs es pot realitzar una exposició general d'escola, o bé un llibre, etc.

Passos a seguir: 1) Distribució de la feina; 2) Tècniques a treballar: pintura, colors, ceres, pla, volum...

9. Avaluació dels treballs dels alumnes

Aspectes que s'han de valorar dels dibuixos dels nens:

- Composició del dibuix i distribució de l'espai.
- Actitud i interès en la utilització dels materials.
- Composició del dibuix i distribució de l'espai.
- Seguretat del traç.
- Fidelitat a la pauta donada.
- Creativitat (elements que ha afegit).
- Maduresa en les proporcions, moviment, expressió, perspectiva...
- Colors preferits: tons, barreges, combinacions...

10. Continuïtat i perspectives de futur del seminari

El tercer trimestre del curs 89-90 es va dedicar a la realització d'un treball individual de contacte i suport a totes i cada una de les escoles de les dues poblacions amb participació de tots els mestres de Parvulari, Cicle Inicial i Cicle Mitjà.

Es va realitzar un recull dels treballs que s'estaven realitzant a cada nivell, i a partir d'ells es va poder tenir una visió més global de l'àrea de plàstica dins l'escola. Es van constatar algunes repeticions de temes, o bé manca de progrés entre cursos correlatius.

A partir d'aquesta reflexió, durant el curs 90-91 es preveu realitzar una posta en comú de l'àrea dins l'escola tres cops a l'any (a principi de curs, a mig curs i al final de curs, per tal de seguir una línia més unànime i progressiva).

A partir d'aquest curs s'ha vist la necessitat d'aprofundir en algunes tècniques per part dels mestres, per tal de poder traspasar la forma d'utilitzar els diferents materials en pintura: tempera, ceres, aquarel·la.

Per tant el seminari d'aquest any s'està fent amb aquesta intenció: aprofundiment de les tècniques en pintura i volum en les diferents expressions en el camp de l'art: paisatge, figura, natura morta, etc.

També s'iniciarà un aprenentatge de tècniques de volum:

- a) Volum massís i el seu entorn.
- b) Volum amb espai interior i exterior.

A nivell de tècniques, s'estan aprenent (a nivell pràctic) a utilitzar diferents materials.

11. Valoració

L'aspecte més positiu del seminari, ha estat bàsicament el seu caràcter pràctic, sempre amb el pensament del grup/classe al davant, amb propostes, recomanacions i infor-

macions referent a la forma de fer més àgil, atractiva i dinàmica la classe de pràctica amb els alumnes.

Un altre factor que ha estat present en tot moment, és la relació de la classe de plàstica amb la resta de matèries; fer ús de la seva utilitat per diferents aspectes de l'escola (elaboració de cartells i murals, senyalització dels diferents espais), etc. així com una connexió amb l'aspecte plàstic i artístic de la societat i dels mitjans de comunicació (exposicions, commemoracions, notícies, etc.).

Comunicacions

«L'educació artística com a llenguatge a partir d'una metodologia de tallers» per Montserrat Cosidó i Tonia Burguesa

El projecte de l'educació artística com un llenguatge a partir d'una metodologia de tallers, neix amb la introducció d'una especialista de plàstica en un taller extra-escolar. Aquesta experiència, un cop analitzada pel claustre del centre, dóna peu a la presentació d'un projecte a fi de que els conceptes tècnics i teòrics fins aleshores recollits puguessin significar una millora, tant pels alumnes com per la pròpia escola.

L'associació de pares accepta fer-se càrrec del cost d'un professor per desenvolupar els tallers, i l'ICE, de la universitat de Barcelona, aprova i recolza la coordinació d'aquest amb els mestres per un període de dos anys, a fi d'aportar un seguit de criteris que pasarem a detallar:

1. L'educació artística com llenguatge aplicable a les demés àrees.

L'educació artística s'ha de treballar a l'escola amb idèntic rigor científic que les altres matèries, trencant així el divorci latent entre teoria i pràctica.

La nostra proposta de treball té com a punt de partida la premissa segons la qual l'educació artística no s'ha de cuidar tan sols de la teoria i de la pràctica, sinó també de la crítica, la estètica i la història de l'art, convertint-la en un llenguatge aplicable a les demés àrees de l'educació.

Per tant, entenem que l'estètica no pot ni deure limitar-se al camp de les arts, sinó que s'ha d'introduir a l'escola com una manera d'entendre la vida i com un comportament social. El desenvolupament del món sensorial mitjançant l'aprenentatge de la percepció i l'observació, ajudarà a l'alumne a interioritzar i interpretar el seu entorn i, conseqüentment, a construir la seva consciència.

El professorat també deu assumir aquests criteris estètics, els quals es veuran reflectits en les aules.

L'autocrítica s'ha de convertir en un hàbit. L'alumne ha d'aprendre també a dialogar, opinar, argumentar. Creiem que tot això va aparellat a un enriquiment de criteris ètics i estètics i a un desenvolupament de la intel·ligència.

Tanmateix, el coneixement de la història de l'art els facilitarà la comprensió i la relació en els aspectes social, polític i econòmic que constitueixen la realitat cultural d'un poble. Creiem negativa, per tant, la compartimentació dels coneixements i, en conseqüència, seleccionem totes les propostes de treball que puguin realitzar-se, de manera interdisciplinària i globalitzadora.

El desenvolupament del pensament convergent al divergent és un dels pilars bàsics que fonamenten la nostra tasca.

2. Desenvolupament del projecte: tallers i coordinacions amb els mestres del centre.

El projecte es bifurca en dos apartats: els tallers corresponents a tots els cursos, portats a terme amb els mestres de cada classe, i la coordinació amb els mestres de cada cicle.

Aquesta coordinació es cuida de:

-Reforçar, ampliar i redescobrir conceptes i procediments operatius per desenvolupar-los a l'aula, això com les bases per avaluar-los.

Programar l'educació artística d'acord amb els programes curriculars base.

-Convertir l'educació artística en una eina de treball, tot estudiant el seu llenguatge.

Els tallers cobreixen els aspectes relatius al pla (dibuix, pintura, retallar, etc.) i el volum (fang, cartró i altres materials manipulables).

3. Com es desenvolupen els tallers i quins són els criteris que s'han de tenir presents.

Abans d'iniciar els tallers corresponents a cada curs, es fa una valoració i anàlisi de la fase evolutiva de cada alumne. Seguidament, i segons el projecte que s'ha de desenvolupar, s'efectua un recull de coneixements conceptuals i tècnics del conjunt de la classe.

Tot seguit, i un cop plantejat el projecte, s'ha de reforçar una colla de criteris que el mestre deu tenir present, els quals detallem a continuació.

Coneixement dels materials, instruments i hàbits per a portar a terme el treball.

Coneixement de les tècniques oportunes.

Coneixement sistemàtic dels aprenentatges relatius a l'educació sensorial, a fi de saber en cada moment, el que s'està treballant i quins són els objectius que ens plantejem.

Conceptes. Relació espai-forma (pla) i espai-volum (tercera dimensió).

Coneixement dels objectius parcials relatius al taller, i totals, un cop finalitzat el curs i el cicle corresponent.

Interdisciplinarietat i globalitat.

Com s'han desenvolupat les coordinacions en el curs anterior. Anàlisi i valoració.

Exemples puntuals del treball realitzat en alguns cursos i que recolzen aquest projecte.

Proposta per a parvulari i cicle inicial: LES TEXTURES. Realitzat pels mestres del cicle: Rosa M. Fonolleda, Anna Turner, Adela Rodríguez, Tura Baucells, i les especialistes, de música, Gemma Isalt, i plàstica, Montserrat Cosidó.

Globalització: música, llengua i plàstica.

Parvulari: a partir de la visualització i audició del conte Pere i el llop.

Procés: Observació. Percepció.

Relacionar l'instrument amb els personatges del conte.

Dramatització.

Cicle inicial: audició: el carnaval dels animals.

Percepció.

Identificació dels animals a través de la música.

Dramatització.

Fase: aprenentatges significatius per a apropar-nos a la realitat.

Educació sensorial: vista, oïda i tacte.

Reforçament dels nivells d': identificació, domini, memòria, agudesa i aplicació.

Es treballà amb diversos tipus de roba, papers, cartrons, fils i llanes.

Material manipulable: fang. A partir de la discriminació tàctil de crustacis.

APLICACIÓ: Realització de màscares, amb tots els materials prèviament estudiats i representant els animals escollits per cada alumne.

Realització d'un mural on es van representar tots els personatges, efectuant un collage amb tots els materials treballats.

CONCLUSIONS: Realització d'un treball individual i un altre de grup.

Treball globalitzador i, al mateix temps, interdisciplinari.

Desenvolupar la creativitat partint d'un tema concret.

Reforçament sensorial.

PROPOSTA: L'educació visual a partir de l'elaboració d'un mapa conductual del riu Llobregat. Un viatge a Castellar de N'Hug.

Curs 5è. professora Tònia Burguesa

En aquest cas, el treball el realitzà la mestra, tot seguint els criteris metodològics i estètics, recollits en el projecte.

OBJECTIUS: Identificar els elements principals de l'entorn físic (vegetació, muntanyes, afluent), tot relacionant-los amb els de l'entorn social (població concentrada o disseminada, tipus d'indústria).

PROCÉS: Avaluació inicial d'un mapa cognitiu (un parc imaginari) per recollir la possible aparició de símbols o signes iconogràfics.

Lectura de mapes i plans de carreteres; representacions numèriques d'escales; percepció visual del recorregut del riu durant el viatge; recollida de dades i organització del tre-

ball a la classe individualment i per grups.

APLICACIÓ: Realització d'un mural en el que intervien les mides efectuades a escala, la posició de les ciutats, comarques, serralades, afluents, etc., segons la direcció; la representació simbòlica convencional de carreteres, comarques, etc. i els signes arbitraris (indústries, tipus de població, vegetació, etc.), elaborats pels mateixos alumnes.

CONCLUSIONS: Possibilitats de treball de grup i individuals.
Realització d'un treball globalitzador.
Desenvolupament perceptual i cognitiu.
Aproximació al llenguatge dels símbols.

PROPOSTA PARVULARI (p5): Representació simbòlica dels càrrecs atorgats als alumnes de la classe. Professora, Rosa M. Fonolleda.

L'apartat d'hàbits i actituds també respondrà a criteris de tipus estètic. Ha d'apropar el nen al món dels símbols i al seu llenguatge.

El procés de simplificació partint d'una imatge, fins a arribar a un signe prou representatiu i intel·ligible per a la majoria de nens, posa de relleu l'aplicació de tots aquests criteris, que s'han anat comentant en les coordinacions de cicle.

Què ha variat respecte l'experiència del curs anterior i quines han estat les reflexions aportades pels mestres.

D'acord amb els desitjos dels diferents professors dels cicles, en aquest curs s'ha optat per elaborar un treball més conceptual i seqüencial.

L'interès ja no està marcat tant per l'elaboració d'una proposta concreta com pel coneixement sistemàtic de tot el que el nen ha d'assolir a cada curs i cicle, els problemes amb què pot trobar-se, com podrà superar-los i de quina manera podrà dur-los a terme.

Per aquesta raó s'està procedint a la seqüentització, a partir del parvulari, d'alguns aprenentatges sensorials mitjançant la creació de materials didàctics, els quals posem en pràctica i esperem avaluar tot estudiant els seus resultats.

També s'està fent una recollida de documentació a fi de realitzar una elaboració metodològica de fitxes a partir de les propostes aprovades a cada classe i a cada cicle.

PROPOSTA PARVULAR (p5): Representació simbòlica dels càrrecs atorgats als alumnes de la classe. Professora, Rosa M. Fonolleda.

Comunicacions

«La plàstica a l'escola» per Anton Gurí

La Plàstica a l'escola és un programa de suport a l'educació de l'expressió plàstica en el marc de l'escola pública a les escoles de les comarques de Tarragona, que compta amb el suport i patrocini de la Diputació de Tarragona.

Aquest programa es va iniciar el 1981, amb una incidència bàsicament al medi rural, ja que les característiques d'aquest entorn en què el mestre treballa sol i amb pocs recursos de tot tipus, grups reduïts, etc., permetia gran agilitat en el seguiment i la valoració del treball.

El curs 85-86, superat un primer temps d'implantació valorat el treball realitzat i consolidat el programa, es va ampliar l'oferta a totes les escoles públiques de les comarques de Tarragona, a partir d'aquest moment es fa un creixement molt significatiu cap a escoles d'àmbit urbà. Aquest desplaçament cap a escoles de vuit o més unitats ha comportat un nou plantejament del programa d'actuació, ja que era impossible la incidència directa de l'especialista en el grup classe.

El programa **La Plàstica a l'escola**, aporta un projecte pedagògic global d'educació plàstica: objectius, continguts, metodologia de treball; i l'assessorament d'un especialista per a la seva aplicació a l'escola.

La col·laboració mestre-especialista es realitza a tres nivells:

-Programació:

Per cicles, d'acord amb la realitat de cada escola, amb la seva disponibilitat, pel que fa a l'espai, als materials i als condicionants culturals i socials.

Per nivells, d'acord amb nivell de maduració del grup classe.

-Seguiment del treball:

Assessorament en l'evolució del treball a la classe, definició dels continguts, recursos didàctics.

-Processos tècnics:

Assessorament en la utilització d'eines, materials i tècniques.

L'assessorament especialista-mestre es fa preferentment per cicles o bé individualment per a qüestions puntuals. Representa per a l'escola, de fet, l'existència d'un seminari permanent de plàstica, ja que els mestres programen i revisen amb l'especialista, el treball per cicles; això implica una programació evolutiva, una globalització en els conceptes i, a causa de la coordinació entre els especialistes, un treball comú amb la resta d'escoles.

En el curs 89-90 el programa ha incidit directament a 90 escoles, d'un total de 240 escoles públiques que hi han a les comarques de Tarragona, s'han organitzat curssets, seminaris i Jornades de Debat i reflexió sobre l'expressió plàstica en el procés educatiu del nen.

la tasca d'assessorament és realitzada per quinze especialistes que periòdicament es reuneixen per coordinar-se, aprofundir en els conceptes de l'àrea i revisar el programa d'actuació.

Taula rodona

Aquesta taula rodona va ser pensada no per posar-se d'acord o arribar a un punt de consens entre els participants, sinó per a conèixer i contrastar les diferents opinions sobre alguns dels diversos temes, implícits o explícits, dishortadament no resolts i que d'alguna manera sempre són presents, en un moment o altre, en el procés de formació de l'àrea d'Educació visual i Plàstica. Aquestes opinions són producte de la reflexió i vénen avalades per l'experiència de professionals que van fer la seva comunicació a la sessió del matí d'aquesta Jornada.

Per poder fer la posterior transcripció de la taula rodona es va utilitzar com a suport una sèrie de cintes de casset gravades directament. El casset gravador va fallar a partir de la tercera pregunta. Malgrat aquest incident i degut a l'interès de les diverses manifestacions, vam considerar que s'havia de fer la transcripció de les parts enregistrades.

Taula rodona

Moderador. Per a nosaltres l'educació plàstica és la part fonamental de la formació integral de l'individu, i no tan sols pel que aporta de bagatge cultural, de coneixement de tècniques i com a mitjà d'expressió amb característiques específiques i entitat pròpia, sinó també per tot el que aporta de creació d'estratègies d'aprenentatge, d'hàbits i d'actituds de reforç, de l'observació i d'anàlisi dels fenòmens socials, i cada vegada més, com a sortida professional.

En aquest marc, considereu que la realitat de l'escola contempla aquests plantejaments d'una forma estructurada? i si no és així, quines creieu que en són les causes?

CP Canigó. Evidentment no la contempla, creiem que per falta de conscienciació dels mestres de la importància de la plàstica, falta de conscienciació que també l'observem a la societat; els pares no veuen la necessitat de l'Educació Plàstica perquè pensen que és fer dibuix, que és una assignatura una mica més entretinguda que la llengua o les matemàtiques.

Una segona raó seria la falta de preparació del professorat; a les escoles normals no es preparava específicament l'àrea d'Educació Plàstica, s'ensenyaven fonamentalment manualitats més que l'Expressió Plàstica, quina és la seva didàctica, com fer-la viure...

I en tercer lloc manca de recursos, de programació, d'activitats que posin a l'abast del mestre les eines que facilitin poder donar aquest assignatura d'una manera que el nen la pugui viure.

CP Lola Anglada. A l'escola Lola Anglada, el claustre estava d'acord amb la integració de l'Educació Plàstica a l'escola, part del professorat, però, no ho entenia com un procediment a treballar, sinó com un llenguatge aplicable a totes les àrees i, fins i tot, hi ha persones que continuen entent la Plàstica des de la vessant de les manualitats.

Aquest fet es podria entendre com un posicionament ideològic en tant en quant el professorat està cansat de reformes, i no se sent motivat per assumir de nou un procés de canvi.

Un altre problema que pateix la Plàstica és que no s'ha presentat com un procés cognitiu i si com un treball manual, davant d'aquest fet, en el moment que s'entengui que a través de la Plàstica es pot desenvolupar la intel·ligència, les capacitats i els hàbits, canviarà el concepte de l'Educació Plàstica.

Seminari Sant Feliu de Llobregat. Estic d'acord amb el que s'ha dit fins ara, i penso que, a més a més, cal tenir present que els mestres estan immersos en un marc ambiental on s'emfatitza totes aquelles matèries que són «útils». L'escola promou la Naturals, les Matemàtiques, la Llengua... tot recolzant-se en què el nen incorpora tot allò que se li ofereix en un procés d'aprenentatge poc reflexiu perquè quasi bé tot se li dona elaborat; d'altra banda, el sistema escolar no recolza aquelles matèries que ensenyen a

pensar, i l'Educació Plàstica n'és una d'aquestes, ja que el nen ha de resoldre per ell mateix els problemes que li presenta el fet d'expressar-se plàsticament.

Toni Gurí. Bàsicament estic d'acord amb el que s'ha dit, l'únic que passa és que sempre que intentem que la Plàstica sigui diferent de les altres assignatures que el nen treballa a l'escola, no ens porta enlloc, es converteix en una «maria».

Això ens porta a valorar la Plàstica com a art, i quin concepte en té la societat de l'art -com una pàtina cultural, com un bé de mercat que es compra i es ven de forma espectacular, com una cosa reduïda a una èlit...-. Potser caldria valorar-la en aquesta línia, però és entrar en una dinàmica que desvirtuaria la funció de la Plàstica a l'escola. Cal deslligar-lo del concepte d'art entès dins dels circuits comercials, i trobar una funció de la Plàstica on la persona visqué relacionada amb el seu entorn formal, que sàpiga llegir-lo, sàpiga comunicar-s'hi i que d'alguna manera sigui feliç en la mesura que aquest entorn formal li dóna uns estímuls creatius, de sensibilitat, que fan que la vida sigui molt més agradable.

Diria que la Plàstica dins de l'escola ha de ser igual que les demés àrees, i s'ha de treballar al mateix nivell. Els hàbits, els mecanismes, la creativitat, el raonament... es poden treballar al mateix nivell a la Plàstica que a les altres àrees, i per tant no té cap altra paper que el que tenen les demés àrees.

La Plàstica només funcionarà el dia que es valori com a àrea en què el nen l'eduquem per a què desenvolupi una capacitat expressiva a partir d'un llenguatge que es pot codificar en una sèrie de continguts.

Teresa Álvarez. Actualment, essent realista, la Plàstica a les escoles públiques, en general és una «maria». Està en funció de la bona voluntat o la bona preparació del mestre que la imparteix al seu curs, i a tot estirar al seu cicle. És difícil que es faci un plantejament d'escola, i és precisament en la difusió de la Plàstica, entesa com a una àrea amb entitat pròpia, on encara hi ha una tasca molt gran a fer.

Moderador. La qüestió queda definida en que el mapa conceptual de l'àrea el conformen uns aprenentatges que són específics, i que normalment el mestre no disposa, cosa que ha quedat ben palès per les diferents intervencions. Referint-me aquests coneixements específics, ¿considerem que l'especialitat i l'especialista d'Educació Plàstica és necessari a l'escola com un educador més? Si és així, quina ha de ser la seva funció dintre del claustre com a element organitzatiu en els centres, i quina la seva acció directa a l'aula.

En el cas de què es consideri que no hauria d'existir de forma generalitzada l'especialista a les escoles, expliqueu el per què.

CP Canigó. Creiem que sí és necessari l'especialista, però només com assessor dins del claustre. A l'escola ens vam plantejar de sol·licitar un especialista per al Cicle Inicial, per actuar com assessor dels tutors sense presència directa a l'aula, treballant en estreta col·laboració amb els mestres perquè aquests no tenen una formació específica, de manera que aquest especialista extern a l'escola faciliti la introducció de l'Àrea. El que caldria veure és com s'organitza, en quin horari, quan de temps...

CP Lola Anglada. Creiem que de forma temporal, sí que és important que un especialista treballi conjuntament amb els mestres, coordinant-se, aportant i redescobrint conceptes que no estan clars, elaborant projectes, desenvolupant tots els processos sensorials, cognitius, etc.; però ha de ser el professor-tutor, especialment a l'etapa primària, el que intervingui directament a l'aula hauria de ser en el Cicle Superior o el que serà el primer cicle de secundària obligatòria.

La coordinació de les assessories s'hauria d'organitzar a partir de disposar d'un temps, unes hores per a poder treballar, poder coordinar i poder donar unes pautes, però d'una forma temporal.

Seminari Sant Feliu de Llobregat. Creiem que l'especialista té determinades funcions dins de l'escola, una de les funcions que té és l'organització i coordinació del Departament de Plàstica, una altra és la formació permanent del professorat, de tots aquells professors que dins de l'escola imparteixen aquesta Àrea, han d'estar assessorats per l'especialista de Plàstica, també organitzar i establir les programacions tan horizon-

tals com verticals de l'escola i, per últim, crec que de cara a la formació permanent del professorat, hi ha una qüestió molt important que ha de fer l'especialista i és la d'establir els contactes oportuns amb altres Centres de la Zona i, fins i tot, establir un grup permanent de treball dins de la seva Zona, orientant part dels esforços d'aquests grups en la línia de mantenir relacions i contactes regulars amb altres grups de característiques similars a nivell de comarca i, fins i tot, de comunitat autònoma.

Toni Gurí. Cal puntualitzar primer de tot que l'escola pública, en principi, ha canviat molt i reconec que per part nostre, de vegades, tenim encara una mica de recel, però aquests conceptes s'haurien de modificar. A l'escola pública es treballa, com a moltes altres escoles, a partir de què el mestre es dona compta que el que li estem oferint ser veix i funciona.

En quant a l'especialista, tal com nosaltres l'entendem, ha de tenir un paper d'assessorament. Penso que si l'escola ha de preparar el nen per a incorporar-se a la societat en un futur més o menys llunyà, el que s'ha de fer és fer entrar la societat a l'escola, i davant la complexitat del món, evidentment una sola persona no pot transmetre aquesta complexitat als nanos, llavors necessita un assessorament, però no només hauria de ser en Plàstica, sinó que hauria de contemplar molts altres camps, per tant la funció de l'especialista és bàsicament d'assessorament. El que no ha de ser és que aquest especialista interfereixi la classe i supleixi el mestre perquè no porta enlloc.

Per altra banda, no sé si es parlarà de la formació de l'especialista, però, encara que es doni per suposat, quan parlem de formació del mestre en el camp de la Plàstica, penso que no només s'ha de preparar o formar el mestre en el camp de continguts, objectius, metodologia..., sinó que a més a més, en el món de la Plàstica, per tot el que porta de bagatge, el que cal és un treball que a més a més de donar recursos didàctics, és necessari fomentar la seva sensibilitat personal. Un mestre que no s'emociona davant de dues ratlles en una paret o d'una taca de color constratada amb una altra taca sobre un troç d'arpillera rebregada, difícilment podrà transmetre als nens aquesta sensibilitat, i volguem o no, el futur plàstic d'aquests nens és aquest, perquè la societat camina en aquesta direcció.

Teresa Álvarez. Una problemàtica afegida a les que plantejaven abans respecte a l'escola pública és la gran mobilitat de professors dels anys anteriors que impedeix que pugui arrelar un treball estable.

En quant a l'especialista, penso que ha quedat tot dit, bàsicament l'entenc com un assessor sense entrar a la classe perquè la seva intervenció transformaria la dinàmica interna del 'aula i perpetuaria encara més el concepte de què la plàstica és una «maria», quan s'ha d'entendre com una part més del currículum i per tant ha de ser el mestre el qui la doni, evidentment amb un assessorament per part de l'especialista que a la vegada ha de coordinar la seqüencialització de la Plàstica des de pàrvuls fins a 8è.

Moderador. La formació permanent del mestre en actiu en l'àrea d'Educació Visual i Plàstica és un dels motius d'aquestes Jornades i per extensió també tot allò que pot tenir una incidència en aquesta; així doncs, segons el vostre criteri ¿quina hauria de ser la formació d'aquest especialista entés com assessor i coordinador de l'àrea? La pregunta té dos nivells: el primer, en referència a la formació inicial; i el segon, a la formació permanent d'aquest especialista. ¿És possible el reciclatge i reaprofitament de persones que per implicació i compromís amb l'escola, per la seva dedicació a l'àrea des de temps ha cobert aquesta funció?

CP Canigó. Tal com s'ha valorat fins ara, sí ha de ser el propi mestre qui imparteixi l'Àrea, creiem que a la formació inicial del mestre, ja que actualment es contemplen diferents especialitats com música, educació especial, etc., hi hauria d'haver una especialitat d'Educació Plàstica. Aquest hauria de ser el mínim de formació de l'especialista.

Moderador. En la segona part de la pregunta em referia concretament a mestres que hi ha en aquests moments a les escoles públiques i que han donat una solució individual a la problemàtica de la Plàstica en el seu entorn. Creieu que aquestes altres persones possiblement amb un procés de formació més reduït es podrien reconvertir també en aquest tipus d'especialistes?.

Falla la gravadora!

Moderador. Quin creieu que hauria de ser el marc d'aquesta formació? Institucional, voluntària, obligatòria...? Quan s'hauria de fer? En horari lectiu, laboral,...? I, per últim, vull aprofitar l'avinentsa per demanar-vos que donesiu la vostra opinió sobre quina hauria de ser la funcionalitat i rendibilitat d'aquest tipus de trobades?

CP Canigó. La necessitat d'aquestes trobades és òbvia, perquè a nosaltres ens ha enriquit molt trobar companys i companyes d'altres escoles i saber que estan fent un treball de Plàstica a tota l'EGB; possiblement fòra interessant organitzar l'Àrea...

Falla definitivament la gravadora!

Cloenda

**«Quina importància ha de tenir
l'Àrea d'Educació Visual i Plàstica a l'escola?»
per Agustí Coromines**

Després d'haver seguit amb interès totes les aportacions del debat del dia d'avui voldria fer algunes consideracions com a cloenda.

El treball de plàstica a l'escola està vivint un moment molt important, probablement ignorat o desapercebut per molts. La realitat, fins ara ha estat ben contradictòria, per un costat l'assignatura de plàstica ha estat considerada com una «maria» portada pel professor que li quedaven hores lliures o bé per un mestre que tenia molta «traça» o que realment tenia una sensibilitat i interès per la matèria.

El treball s'ha portat a terme a les aules moltes vegades posant en un mateix sac, pre-tecnologia, educació artística i «altres invents» puntuals..., fent una mica de tot, com es podia i tot estava bé.

Posteriorment, en els projectes de centre, plans anyals... que han començat a donar una estructura organitzativa als centres i una definició de voluntats pedagògiques hi trobem a faltar, en general, una manifestació clara de com encarar els temes d'educació artística, tant des d'una perspectiva pedagògica com d'organització escolar.

En els projectes de Reforma veiem una voluntat de donar una resposta a una àrea, s'especifiquen els procediments, continguts i valors i es comparteix l'educació plàstica i visual.

Ens queda pendent el repte més important, és a dir, quina importància ha de tenir l'àrea en el centre?

És veritat que l'escola pertany a una administració, però també és veritat que aquesta i l'escola pertanyen a una societat a la que han de servir, i és precisament en aquesta societat on trobem la referència i la importància de l'educació plàstica i estètica.

Així, veiem que, mentre l'escola i l'administració educativa estan donant encara una importància relativa a l'educació estètica, la societat està incorporant d'una manera rapidíssima en la seva dinàmica i veiem com un dels aspectes definitoris de la qualitat és la referència estètica, a la vegada que s'han desenvolupat moltes professions i estudis com: maquetistes, disseny gràfic, estudis qualitius... mentre les idees i la creativitat estètiques són valorades d'una manera important.

Probablement amb la manca de valoració de l'educació plàstica ens trobem una vegada més amb la separació entre escola i societat.

Crec també que és una exigència nostra, la dels mestres i professors que més o menys hem tingut interès en aquesta educació, és a dir, la de donar una visió no tancaçada, de poques mires i capelletes. Cal veure que l'educació estètica i plàstica és un important aspecte cultural i cada vegada més quotidià, amb múltiples manifestacions: el disseny, el disseny industrial, la importància creixent dels museus, exposicions i art en general... tots aquests aspectes van adquirint una importància gran en la societat.

També haurem d'incorporar en els nostres plans de treball la tecnologia que defineix a la nostra societat, la informàtica, el disseny, la imatge a través dels mitjans de comunicació de masses...

Ens trobem, doncs, davant d'un repte, un repte en el que nosaltres podem donar un cop de mà important per acostar l'escola a la societat i millorar-la qualitativament.

Annexe

Aquests documents han estat realitzats en el marc del Seminari Permanent d'Educació Visual i Plàstica de l'ICE de la Universitat de Barcelona per la Permanent, el Grup d'Arxius i els Seminaris de Sant Feliu de Llobregat, Sant Boi del Llobregat i Vilanova i la Geltrú.

-«Pla de formació de mestres en actiu en l'Àrea d'Educació Plàstica» de l'ICE de la Universitat de Barcelona.

-«Concrecions al Pla de Formació Permanent del Professorat d'EGB en actiu en l'Àrea d'Educació Plàstica 1a. part: Desenvolupament i sistematització de la Banda A».

-«Curset d'Educació Plàstica. Nivell 0 (1): Tècniques i recursos». Vilanova i la Geltrú (Garraf-Barcelona).

-«Curset d'Educació Plàstica. Nivell 2: Ceres». Sant Feliu de Llobregat (Baix Llobregat-Barcelona).

-«Curset d'Educació Plàstica. Nivell 3: Dibuix» Vilafranca del Penedès (Barcelona).

-«Creació d'un Fons Documental especialitzat en l'àrea d'Educació Plàstica de materials editats en publicacions periòdiques».

-«Disseny de la Base de Dades sobre materials editats a la premsa periòdica». (Memòria del Grup de Documentació del Seminari Permanent de Plàstica de l'ICE de la Universitat de Barcelona. 1988).

-«Bibliografia actualitzada específica de l'àrea d'Educació Plàstica de materials editats en publicacions periòdiques i materials editorials».

-«Delicatesses per a consumir a les escoles i/o indrets on pugui haver infants, malgrat la seva edat, en temps de Nadal: recull de premsa realitzat per a mestres de Vilafranca del Penedès i Sant Feliu de Llobregat. 1989».

-«Seqüencialització i temporalització d'alguns dels continguts d'Educació Plàstica del Nivell 2 de la Banda «: Barretes de ceres (Memòria del Grup de Treball d'Educació Plàstica de Sant Feliu de Llobregat. Curs 1988-89».

-«Ampliació de la Base de Dades sobre materials editats a la premsa periòdica i materials editorials (Memòria del Grup d'Arxius del Seminari Permanent de Plàstica de l'ICE de la Universitat de Barcelona. 1988».

-«Plantejament sobre el Departament d'Educació Plàstica, el perfil de l'especialista i l'aula de Plàstica com espai especialitzat. 1989».

-«Memòria del Seminari d'Educació Plàstica de Sant Feliu de Llobregat. La dibuteica (curs 1989-90)».

-«Seqüencialització i temporalització d'alguns dels continguts d'Educació Plàstica del Nivell 3 de la Banda A: Dibuix». (Memòria del Grup de Treball d'Educació Plàstica de Sant Boi de Llobregat. Curs 1989-90).

- «Recull i realització de fitxes de Tècniques d'Educació Plàstica. Memòria del Seminari d'Educació Plàstica de Vilanova i la Geltrú. (Curs 1989-90)».
- «II Jornada de Plàstica. Novembre 1990».
- Apunts per a la creació de grups i seminaris de zona. 1990».
- «Manteniment de la Base de Dades de l'Àrea d'Educació Plàstica. Grup d'Arxius. 1990».
- «Memòria del Seminari d'Educació Plàstica de sant Feliu de Llobregat. (Curs 1990-91).